

*Рожі І.Г. викладач, Браславська О.В. д.п.н.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
e-mail: inna.rozhi.93@gmail.com*

АНАЛІЗ ВИВЧЕННЯ КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТСЬКОЇ РОБОТИ

Краєзнавчо-туристська робота передбачає єдність інтелектуальних і вольових характеристик особистості, що дозволяє опанувати загальними та спеціальними знаннями, вміннями і навичками, а також способами набуття знань. Краєзнавчо-туристська робота передбачає оволодінням цілим комплексом пізнавальних процесів, як здійснення, планування, пошук, знаходження, складання, осмислення, використання навчального матеріалу під час урочної та позакласної діяльності учнів під керівництвом учителя і гурткової роботи студентів-географів під керівництвом викладача ВНЗ, яка спрямована на вивчення рідного краю.

Проблеми краєзнавчо-туристської підготовки особистості студіювали Я. Жупанський [2], М. Костриця [6], О. Корнєєв [5], М. Крачило [7], В. Обозний [11], В. Серебрій [10], П. Тронько [13], П. Шищенко [15] та ін. В. Обозний називає краєзнавчо-туристську підготовку одним із важливих засобів створення культуротворчого середовища в навчально-виховному процесі, що відкриває учневі та студенту навколишній світ з усією багатогранністю складних взаємин природи, суспільства й особистості, задовольняє потреби в самопізнанні, самореалізації, сприяє формуванню особистісних якостей та ціннісних орієнтацій [8, с. 3].

Обґрунтовуючи проблему вдосконалення підготовки майбутніх учителів до краєзнавчо-туристської роботи, О. Тімець характеризує структурні компоненти готовності (мотивація, особистісне ставлення, інтерес, професійні знання, уміння й навички, індивідуальний досвід), серед яких чільне місце посідає «дослідження рідного краю» [12, с. 22]. Дослідниця з'ясувала сутність процесу підготовки майбутніх учителів до краєзнавчо-

туристської роботи, однак залишила поза увагою особливості формування їх краєзнавчої компетентності.

І. Песталоцці акцентував увагу на тому, що в природі закладені основи всіх наук, тому необхідно формувати поняття, «показуючи життя природи й усю красу мистецтва, із якими дитина зустрічається у своєму оточенні; потім відчиняти вікна та двері й виходити за поріг – у простір, де панує прекрасна природа, до чоловіка та жінки, до дитини, що живе поряд» [9, с. 301]. Закладаючи в основу освітнього процесу принципи природовідповідності, культуровідповідності й самодіяльності, А. Дістервег зазначав: «Де, наприклад, географію вивчають без родинознавства, без створення наочних уявлень засобами карт, малюнків і т. ін., де історію викладають без конкретних життєвих образів, у вигляді абстрактної схеми, яка нав'язується пам'яті..., там існує старий, негативний формалізм, що умертвляє» [1, с. 328].

Досліджуючи питання методики географічного краєзнавства, В. Корнеєв зауважує, що розвиток краєзнавства започаткований у працях відомого чеського педагога Я. Коменського [4, с. 3]. У «Великій дидактиці» (1757 р.) зосереджено увагу на тому, що процес пізнання має починатися з відчуттів, із пізнання рідного краю, переходячи поступово до вивчення світу в цілому. Дитині буде цікаво й легко вчитися, якщо «навчання розпочинати не зі словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження за ними. І тільки після ознайомлення власне з річчю, нехай ідеться про річ, з'ясовувати справу більш глибоко» [3, с. 303]. Саме це слугує лейтмотивом роботи сучасних географів, екологів та всіх, хто дотичний до дослідження природи: «Працюй від близького до далекого, від відомого до невідомого, від конкретного до абстрактного».

На потребі краєзнавчої роботи в школі наголошував К. Ушинський, беручи до уваги педагогічну доцільність знань свого найближчого оточення й умінь зіставляти з ним навчальний матеріал. У батьківщинознавстві педагог пропонував формувати географічні знання від складання елементарних планів класу, будинку, подвір'я до планів вулиці, села, міста, їхніх околиць,

річки, яка «свою течією повинна винести дитину з найближчої околиці до широкої Вітчизни. На четвертий рік навчання зручно вже буде розпочати вивчення географії Вітчизни, і можна сподіватися, що це навчання піде жвавіше і краще, ніж іде тепер, коли починають учити дитину географії з предметів, недоступних їй» [14, с. 583–584].

У контексті дослідження варто розмежовувати підготовку фахівців для здійснення різних видів роботи краєзнавчого й туристського змісту. На нашу думку, для проведення краєзнавчо-туристської роботи з учнями в ЗОШ необхідна підготовка вчителя географії; для реалізації туристських заходів у позашкільних установах – підготовка фахівців дитячо-юнацького туризму, якими є вчителі не лише географії, а й фізичного виховання; для проведення спортивних змагань із різними верствами населення, оздоровчих акцій – підготовка фахівців спортивно-оздоровчого туризму; для виконання завдань внутрішнього й зовнішнього туризму з метою економічного зиску – підготовка менеджерів туризму.

Список використаних джерел:

1. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – М. : Учпедгиз, 1956. – 371 с.
2. Жупанський Я. І. Про об'єкт та предмет вивчення національного краєзнавства / Я. І. Жупанський // Краєзнавство. – 1994. – № 1–2. – С. 6.
3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Я. А. Коменский ; сост. А. А. Красновский. – М. : Учпедгиз, 1955. – 651 с.
4. Корнєєв В. П. Краєзнавство і формування пізнавальних інтересів учнів / В. П. Корнєєв // Радянська школа. – 1973. – № 6. – С. 71–75
5. Корнєєв О. В. Методика шкільного географічного краєзнавства / О. В. Корнєєв. – Харків : Вид. група «Основа», 2007. – 144 с.
6. Костриця М. Ю. Туристсько-краєзнавча робота в школі : посіб. для вчителів географії / М. Ю. Костриця. – Київ : Рад. шк., 1985. – 128 с.
7. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навч. посіб. / М. П. Крачило.

– Київ : Вища шк., 1994. – 191 с.

8. Обозний В. В. Краєзнавство : навч. посіб.-практикум / В. В. Обозний. – Київ : ТОВ «Міжнародна фінансова агенція», 1997. – 265 с.

9. Пискунов А. И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / А. И. Пискунов. – 2-е изд., перераб. – М. : Просвещение, 1981. – 528 с.

10. Серебряй В. С. Краєзнавство в системі народної освіти / В. С. Серебряй // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2001. – № 13. – С. 8–9.

11. Стандарт географічно-краєзнавчої освіти та туристської підготовки у педагогічному вузі / уклад. В. В. Обозний. – Київ : Наук. світ, 2000. – 62 с.

12. Тімець О. В. Підготовка майбутніх учителів географії та біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Тімець Оксана Володимирівна ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – Київ, 2001. – 212 с.

13. Тронько П. Т. Краєзнавство у відродженні духовності та культури / П. Т. Тронько. – Київ : Рідний край, 1994. – 197 с.

14. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К. Д. Ушинский ; под ред. В. Я. Струминского. – М. : Учпедгиз, 1953. – Т. 2. : Вопросы обучения. – 733 с.

15. Шищенко П. Г. Сутність географічного краєзнавства / П. Г. Шищенко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2000. – № 42. – С. 1–3.